

AZ AMERIKAI FÜZETBŐL

TED HUGHES: A VARJÚ HIÚSÁGA

átirat

Varjú a rémisztő tükörbe bámulva nézte
a civilizáció szövevényét, ingó tornyokat, vak kerteket,
vérengzéseket. Undorodva letörölte, de fölmerültek megint.
Felhőkarcolóak imbolyogtak, városok rángatóztak
a homályos tükörben. Letörölte, máris felmerültek.
Mocsarak gőzölögtek páfrányok, leveleiken pókok
kerengtek. Viszolyogva letörölte, a tükörbe bámult.
Az undorító vigyor mégsem jelent meg.
Persze így sem lehet! Ily nagy elszánással.
Érezte saját bűzös leheletét. Didergett az ősi hidegben.
Imbolyogtak előtte a homályos balerinák,
tűzben villódzó öblök, égő függőkertek. Rettenetes volt.

A VARJÚ ÉS A HOLLÓ

Ted Hughes versek visszfényei

1. A tükör

És látott a varjú, baljós tükörbe meredve –
faágon lógott az erdőben, mellette vörös paróka –,
óriási, összegubancolódott, tekergőző pókbolyokat.
Letörölte, de megjelentek megint,
izegtek-mozogtak, közeledtek.
Látta, hogy összeomlanak a tornyok, az ellenfényben.
Rémült, a hatvanadik–hetvenedik emeletről
kiugró emberek forogtak az áttetsző levegőben.
Lenn a tűzoltókocsik szirénája nyomott el minden más zajt,

és a felvert por lassúdan takart el mindent,
csak egy fél pár skarlátveres női cipellő merevedett ki.
A végső üzenet. Letörölte, de makacsul feltűnt megint,
feltartóztathatatlanul omlottak a tornyok.
Dühödten törölte le, de nem tűntek el.
És látta a varjú iszonyodva a felrobbanó autókat,
végtagok kavargtak a levegőben, gazdátlan fejek.
Letörölte, de makacsul feltűntek megint,
összekapaszkodva táncoltak fejetlen törzsek.
Iszonyatos volt, iszonyatos!
Egyre idegesebben törülgetett, és egy mezőn araszolva,
óriási vashernyók kúsztak, ólomkatonák között,
harckocsik, tankok. Csövük vörösén izzott.
Észrevette a becsapódásokat is,
a bombák szaggatta krátereket. Letörölte,
de hirtelen került közel hozzá, nagyítódott fel a mező,
elnyerve idegesítően valós méreteit.
Már nem tehetett semmit,
immár jóvátehetetlenül benne volt a képben,
saját magát nem törölhette le.
Idegesen röpködött ide-oda. Károgott
és iszonyodva látta, amint izgága, falánk hollók
szürcsölik a halottak szemét, csipegetik húsukat.
Ide-oda rebbenve mohó saskeselyűk is feltűntek,
morogva szimatoló, oldalazva közeledő kis sakálók.
És ismét ott volt az erdőben, dühödten tépdeste a parókát,
nézve a tükörben, a párálló gőzben a páfránytenyészeteket.
Letörölte, csőrével kopogtatva a megrepedő tükört,
de nem villant fel az idegen szokásos, gúnyos vigyora.
Így nem lehet: lihegve, károgva, sietve,
mintha nyomában lennének üldözői,
és forró leheletétől párás lett a tükör. Letörölte.
Felmerültek a homályos, parázsló balerinák,
mögöttük lángoló öblök,
karmazsinvörösben izzó függőkertek.
Hátborzongató volt. Leverte a földre,
mohát kaparva rá, takarta el a tükört,
de mégis egyre az omló tornyokat látta,

az elhibbanó porszemeket, a fáklyaként
lángoló balerinákat, és a tűzvész rőt fénye
világította be az erdőt. Rettegett.

2. Kérdések

„Ki vagyok én?” – kérdezte komoran a varjú,
felpróbálva a félig széttépett vörös parókát.
„A szemtanú vagy! – hallotta a hangot. –
Kémem a világban.” De hiába forgolódott,
csak az üresség kérdőjelei
örvénylettek körülötte az áttetsző levegőben.
Nem látott senkit. Kihívóan ismételte meg kérdését,
mintha nem is hallotta volna meg a választ.
„Ki vagyok én? Miért éppen engem szemeltél ki
erre a számomra felfoghatatlan feladatra?”
Körbenézett a tisztáson, duruzsoltak a béke méhei,
a fel-feltámadó szél összeborzolta fején a vörös parókát.
„A szemtanú vagy!” – hallotta ismét a hangot,
körbefordult, de továbbra sem látott senkit,
még azt sem tudta eldönteni, hogy honnan jön a hang?
„Nem értem! – dünnyögte szomorúan. –
Miféle szem és miféle tanú?
Hiszen én csak egy szomorú, fekete varjú vagyok.
Az igaz hogy már régen elszakadtam a társaimtól.
Idegesített mohóságuk, pletykálkodásuk, nyugtalanságuk.
Úgy éreztem, jobb, ha én egyedül
kerengek a világ beláthatatlan terein!”
„Téged szemeltelek ki – hallotta ismét a hangot. –
Tárgyilagos vagy, olyasmit is észrevehetsz,
amit mások nem!” „De hát mire gondolsz? –
döbrent meg a varjú. – Az igaz, hogy az előbb,
egy ki tudja, honnan idekerülő tükörben
borzalmas dolgokat láthattam,
örvénylett a múlt és a jövő,
ó, rettenetes képek ijeszthettek el!
Omló tornyok, égő városok, háborúk
és valamikor,

a távoli jövőben a mindent túlélő,
győzedelmes páfrányok tenyészetei.
És a kavargó, rettenetes pókbolyok.
Nem tudtam mire vélni az egészet?
Miért pontosan nekem mutatta
a világ ártalmas képét a tükör,
amelyet össze is törtem, tehetetlen dühömben,
és mohával takartam el, hogy ne is láthassam...”
„Miről beszélsz? – gúnyolódott a hang. –
De hát az a tükör ott van a fán!
Mit gondoltál, egyáltalán össze lehet törni?
El lehet tüntetni?” És nézte fekete csőrét
a fán lógó tükörben, döbbenet a varjú.
„De hát mit akarsz tőlem?” – kérdezte kétségbeesetten,
de már nem jött válasz. Csend volt az erdőben,
csak a méhek duruzsoltak önfeledten,
és észrevette, hogy a tisztás túlsó oldalán,
egy hatalmas, ezeréves tölgyfán
komor holló tollászkodik,
látszólag tudomást sem véve róla.
És nem tudta eldönteni, hogy az ő hangját hallotta-e?
Neki tette-e fel megválaszolatlan kérdéseit?
Szégyenkezett, miközben a tükörben
hiába törülte eszelősen újra meg újra le,
lassúdan tovább omlottak az azonosíthatatlan tornyok.

3. Párbeszéd

Megismerkedett a varjú és a holló.
„Sok hollót láttam már, de hozzád hasonló
utamba nem került!

Mondád, düledező várrom szálláshelyed.
Tornyából figyeled a kopár vidéket.
Jó, hogy ma kiderült.

Ezért indultál el felfedezőútra?
Meséljed, mit láttál, kezdődhet a mustra.
Változik a világ?”

„A világ, jó varjúm, mindig ugyanolyan.
Örökké változik, de persze suttyomban.
Olyan, mint a virág.

Mikor a bimbója vörösen kifeslik,
olyan szép, elnéznéd akár holnap estig,
de máris lekökad.

Régóta töprengek, milyen is az ember?
Ki magáról annyi jóságot elképzelsz.
De jöhet-e holnap?

Mért kínozzák az éjt nappá téve egymást?
Erőszakoskodva miért csak a romlást
hívják elő? Miért?

Aki annyit látott, mint én, kedves varjúm,
semmiben sem hisz már. Az utolsó kapun
átröppen. Nem remél.

Mondod, hogy a múltat láttad a tükörben?
S a szörnyű jövődöt? Borzongató minden?
A páfrányok győznek?”

„Igen. Mindezt láttam. – Merengett a varjú. –
Követ követ nem hagy egy szörnyű háború.
Égő függőkertek

lángolnak, láthatod, omlanak a tornyok
távoli jövőben. Legyinthetsz, s mondhatod,
rémlátomás, jóslat...”

„Elmegyünk, megnézzük, hátha segíthetünk –
röppent fel a holló. – Kötelez hírnevünk,
igaza a szónak!”

4. A varjú és az Úr

Egyszer engem is szólítottak.
Nem láttam, hogy ki? Zengett a hangja.
„Terveim vannak veled, kedves varjú!”
De milyen tervei? Nem részletezte.
Zavart, hogy azt se tudtam, *ki* beszél.
Fedd fel kiléted, Mennyei Úr, kértem,
és igazíts el, mindent megteszek,
ami módomban áll, sőt többet is,
de ehhez tudnom kellene terveid!
Ne rejtőzködj előlem. Bízzál bennem.
A lapály fölött megjelent a hold,
gúnyos hahota görgött az ördög-
szekerek, katángkórók között.
„Túl kíváncsi vagy! Nem is tudom,
bízhatok-e benned, csóró varjúm?”
Elhallgatott, s a holdbéli csónakos
meglendítette égi evezőit.
Azóta vándorlok, s elhagy a remény.

* Ted Hughes verseire még Milosz hívta fel a költő figyelmét egyik, még jóval amerikai utazásuk előtt írott levelében, s elküldte néhány könyvét is. Bogdanov le is fordított néhány verset az angol poéta elhíresült varjú-ciklusából, azután már Amerikában, a washingtoni teraszon egyik fordítását némileg átírva, variációkkal látta el. A variációk két síkon mozognak, egyfelől kinagyítják, már-már apokaliptikussá teszik Hughes világvége-vízióit, másfelől az egyik beszélő szereplő, a varjú mellett feltűnik egy titokzatos, öreg holló is (mintha Poe hollója volna, Bogdanov verseinek vissza-visszatérő szereplője...). Két szemtanút hallunk, akik egy mágikus tükörben nézhetik a világ pusztulását, amelyet például a megrettent varjú szerint csak a páfrányok élnek túl. Amikor nagyapám megmutatta nekem a verseket, kissé meghökkentem, az apokaliptikus víziók épp 1979-ben, az Egyesült Államokban kezdték eluralni a Bogdanov-verseket, elég itt csak *A horda vagy a bizarr lángdémon* ciklusra utalni... Meghökkentett az a természetesség is, ahogyan imitálta Hughes összetéveszthetetlen hangját, de ugyanakkor hamar el is hagyta, és a vízió elborzasztó részleteire összpontosított. A varjú meg a holló párbeszéde, bármennyire is furcsán hangzik, némi derűs iróniával is átszíneződik, hitelesítve a tükörben zuhogó világvége-látomásokat. – Tatjana Bogdanova